

KRYSTYNA WOJTCZAK

Wojewoda w procesie politycznych i administracyjnych przemian Polski Ludowej w latach 1944-1950

Streszczenie

W artykule rozważany jest status prawny wojewody w okresie Polski zrujnowanej okupacją hitlerowską, pozbawionej własnego aparatu administracyjnego (od 1939 r.) i jego budowy od podstaw na nowych, podyktowanych przez Moskwę, zasadach (od 1944 r.).

Tej periodyzacji nie odpowiadała zdolność do zachowania polskiego aparatu administracyjnego. Funkcji tej w okupowanej Polsce nie zdołały wypełnić najwyższe polskie władze na uchodźstwie oraz ich ekspozytury w kraju. Moskwie (wzmocnionej przychylnością sojusznicznych państw) otwierało to z kolei drogę do budowania Polski Ludowej (1) z aparatem władzy najwyższej (w okresie przed uchwaleniem konstytucji lutowej i po nim) i (2) terenowej (od 1944 r. opartej na radach narodowych, do 1950 r. również na organach administracji ogólnej – wojewodach i starostach oraz administracji samorządowej).

Autorka nawiązuje do obu sfer prawnej aktywności w procesie budowy aparatu administracyjnego. W układzie chronologii czasowej omawia podstawowe akty prawne stanowione przez ówczesne władze najwyższe. Uwagę koncentruje przede wszystkim na aktach bezpośrednio dotyczących administracji terenowej, ze szczególnym uwzględnieniem instytucji wojewody, od 1944 r. włączonej wzorem państw ludowych w system rad narodowych.

Analizy pozwalają na stwierdzenie, że ówczesne uwarunkowania prawne zmieniły status prawny wojewody. Obsada tego urzędu należała do rządu (a więc nie do głowy państwa). Jego powołanie wymagało opinii właściwej rady narodowej o kandydacie. Radę wyposażono w prawo kontroli społecznej działalności wojewody. W praktyce wpływ wojewódzkiej rady narodowej na działalność wojewody był słaby. Wojewoda nadal stanowił główny element w systemie organizacyjnym terenowego aparatu państwowego. Był reprezentantem rządu w terenie, szefem administracji ogólnej (zespolonej) oraz przewodniczącym organu wykonawczego samorządu. Z kompetencji wojewody wyłączono sprawowanie nadzoru nad organami samorządu terytorialnego. W latach 1945–1949 odmienny status dotyczył wojewodów Ziemi Odzyskanych.

Słowa kluczowe: przemiany polityczne i ustrojowe najwyższych władz państwowych – budowa administracji na szczeblu lokalnym – pozycja prawna i rola wojewody w Polsce Ludowej